

Avizat,
CA al ISJ

Inspector școlar general,
Prof. Grigore Bocanci

Programa școlară pentru disciplina LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
Clasele a IX-a – a XII-a

Notă de prezentare

Această programă este destinată unor elevi a căror motivație pentru studiul literaturii este deja un bun câștigat, iar profesorului îi rămâne să formeze competențele specifice necesare abordării textului literar. Programa a fost gândită astfel încât să se situeze într-o relație de complementaritate față de programa școlară în vigoare, nu în ideea de a compensa eventualele neajunsuri ale acesteia din urmă, ci pentru a construi un învățământ diferit, ale cărui conținuturi, finalități, competențe să nu le dubleze pe cele ale programei-standard. Așadar, nu se urmărește reluarea și aprofundarea unor conținuturi, ci mai degrabă o abordare diferită, „altfel” care presupune motivații complexe, la provocarea cărora sperăm să fi dat răspunsul potrivit.

Dacă obiectivele educației noastre sunt dezvoltarea gândirii laterale, gândirii critice, autonomia intelectuală, atunci reînvierea fanteziei și dragostei pentru cuvinte, pentru cuvântul-scris, în cadrul cursurilor Centrului de Excelență, poate reprezenta o nouă șansă pentru: descoperirea și valorificarea potențialului creativ al elevilor, stimularea capacității de a interacționa creativ, dezvoltarea creativității personale, stimularea atenției și a capacității lor de a înregistra într-un anumit limbaj realitatea, îmbogățirea sufletească, flexibilizarea și eficientizarea comunicării.

Structura prezentei programe școlare are următoarele componente: *Notă de prezentare, Competențe generale, Valori și atitudini, Competențe specifice și conținuturi asociate* acestora, care propun elemente specifice derivate din caracteristicile educaționale ale disciplinei, *Sugestii metodologice*, care cuprind recomandări pentru proiectarea demersului didactic, având rolul de a orienta profesorii în implementarea acestei programe pentru realizarea activităților de predare-învățare-evaluare în concordanță cu specificul acestui curs. Ele sunt elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute de programă.

Proiectarea activității didactice trebuie să fie precedată de lectura integrală a programei și de urmărirea logicii interne a acesteia. Activitățile de învățare și strategiile de lucru propuse de cadrele didactice trebuie să țină seama de experiența elevilor la această vârstă și să permită valorizarea acesteia.

Centrarea pe elev, ca subiect al activității instructiv-educative, presupune respectarea exigențelor învățării durabile (utilizarea unor metode active care pot contribui la dezvoltarea capacității de comunicare, de manifestare a spiritului critic, tolerant, deschis și creativ; exersarea lucrului în echipă, a cooperării și/sau a competiției; realizarea unor activități diverse de receptare a textelor literare, care să dea posibilitatea tuturor elevilor de a participa la propria învățare și la dezvoltarea abilităților de viață necesare pentru o viață sigură).

Clasele a IX-a – a X-a

COMPETENȚE GENERALE

1. Receptarea creativă a mesajului scris din perspectiva gândirii laterale;
2. Utilizarea lecturii în vederea dezvoltării creativității și expresivității limbajului scris;
3. Utilizarea gândirii laterale în vederea dezvoltării creativității personale;
4. Evaluarea critică a unui mesaj.

VALORI ȘI ATITUDINI

- Descoperirea și valorificarea potențialului creativ al elevilor
- Dezvoltarea creativității și expresivității limbajului scris
- Stimularea capacității de a interacționa creativ cu grupul/colegii
- Dezvoltarea gândirii critice, a gândirii laterale, flexibile și prospective și a autonomiei intelectuale
- Flexibilizarea și eficientizarea comunicării
- Dezvoltarea competenței interculturale

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Receptarea creativă a mesajului scris din perspectiva gândirii laterale

Competențe specifice:

1.1. să descifreze mesajul informațional sau artistic al unui text, după citirea globală a acestuia

1.2. să identifice procedeele de construcție a mesajului scris

1.3. să manifeste curiozitate și interes față de activitatea de lectură

Exemple de activități de învățare

- exerciții de lectură individuală sau în grup; exerciții de rezumare, povestire, reformulare; exerciții de identificare a câmpurilor lexicale; exerciții de selectare și combinare a cuvintelor cheie dintr-un text;
- exerciții de recunoaștere a modurilor de expunere, de explicare a rolului acestora în context; exerciții de comparare a două sau mai multe texte; exerciții de identificare a figurilor de stil; exerciții de recunoaștere a tehnicilor de încifrare a mesajului, exerciții de identificare a mesajului ca relație între text și imagine;
- discuții de grup; formulare de întrebări pe marginea unui text citit.

2. Dezvoltarea creativității și expresivității limbajului scris în vederea dezvoltării creativității personale

Competențe specifice:

2.1. să redacteze enunțuri și compuneri scurte pe baza unei cerințe date

Exemple de activități de învățare

- exerciții de generare de alternative prin amplificarea complexității unui model; exerciții de generare de alternative prin descriere; exerciții de generare de alternative prin formularea de ipoteze; exerciții de generare de alternative prin formularea de predicții; exerciții de generare de alternative prin utilizarea materialelor scrise și a povestirilor; exerciții de

- 2.2. să elaboreze enunțuri corecte din punct de vedere gramatical/ lexical/ semantic folosind corect semnele de ortografie și punctuație
- 2.3. să manifeste interes pentru redactarea unui text

generare de alternative prin reformularea enunțului problemei; formularea de opinii și puncte de vedere diferite ale celor implicați; construirea de argumente; resemnificarea unor mesaje;

- exerciții de selectare și combinare a sunetelor, cuvintelor, expresiilor, enunțurilor și ideilor;
- exerciții de identificare/diferențiere a sensului cuvântului în context;
- exerciții de combinare a informațiilor conform propriului univers afectiv.

3. Utilizarea gândirii laterale în vederea dezvoltării creativității personale

Competențe specifice:

- 3.1. să sesizeze noutatea de idei și expresie a unui text
- 3.2. să recompună o realitate /situație dată, conform viziunii personale
- 3.3. să se adapteze la situația concretă de comunicare

Exemple de activități de învățare

- exerciții de combinare a unor fragmente de text;
- exerciții de transformare a unui text; exerciții de continuare / completare a unui text;
- exerciții de redactare a unui text pe baza unei imagini; exerciții de redactare pornind de la cuvinte cheie; exerciții de "încifrare" a mesajului, pe baza unor coduri lingvistice sau nonlingvistice.

4. Evaluarea critică a unui mesaj scris

Competențe specifice:

- 4.1. să aprecieze valoarea informațională sau estetică a unui text
- 4.2. să argumenteze o judecată de valoare cu privire la un text

Exemple de activități de învățare

- exerciții de lectură individuală; exerciții de analiză literară; exerciții de comparare a unor texte; exerciții de apreciere critică și revizuire a unui text;
- exerciții de formulare a unor judecăți de valoare; dezbateri, discuții de grup pe baza argumentelor pro sau contra, formulare de concluzii.

CONȚINUTURI

1. Procesul lecturii

1.1. Lectura

- 1.1.1 *Tipuri de lectură* (liniară, receptivă, literară, informativă globală, exploratorie, rapidă)
- 1.1.2 *Rolul cititorului în lectură*
- 1.1.3 *Funcțiile și tehnica lecturii*
- 1.1.4 *Tipuri de texte* (ficțional, nonficțional, descriptiv, informativ, narativ, emotiv-expresiv, normativ, argumentativ-persuasiv, poetic, dramatic, multimodal)
- 1.1.5 *Elementele situației de comunicare*
- 1.1.6 *Funcțiile limbajului*

2. Procesul scrierii

2.1. Scris și scriitură

- 2.1.1. *Etapetele procesului scrierii* (pre-scriere, schița, revizuirea, editarea/verificarea, publicarea)

3. Textul și problematica lui

3.1. Considerații teoretice

3.2. Tipuri de texte

3.2.1. Textele ficționale

- 3.2.2. Textele nonficionale
  - 3.2.3. Text continuu și text discontinuu
  - 3.3. *Tipare textuale (așa apar acum în programa nouă)*
  - 3.3.1. Textul descriptiv
  - 3.3.2. Textul informativ
  - 3.3.3. Textul narativ
  - 3.3.4. Textul emotiv-expresiv
  - 3.3.5. Textul normativ
  - 3.3.6. Textul argumentativ-persuasiv
  - 3.3.7. Textul poetic
  - 3.3.8. Textul dramatic
  - 3.3.9. Textul multimodal
- * Se poate renunța la unele în funcție de nr. de ore alocat

4. Aplicații

- 4.1. *Generarea alternativelor*
  - 4.1.1. Generarea de alternative prin amplificarea complexității unui model
  - 4.1.2. Generarea de alternative prin descriere
    - 4.1.2.1. Descrierea unui obiect sau fenomen din mai multe perspective
    - 4.1.2.2. Descrierea prin omiterea unor informații
    - 4.1.2.3. Descrierea folosind întrebări ajutătoare
    - 4.1.2.4. Descrierea cu informații suplimentare
    - 4.1.2.5. Descrierea unor imagini (figuri geometrice și negeometrice)
  - 4.1.3. Generarea de alternative prin formularea de ipoteze
  - 4.1.4. Generarea de alternative prin formularea de predicții
    - 4.1.4.1. Predicții folosind imagini din ziare sau reviste
  - 4.1.5. Generarea de alternative prin utilizarea materialelor scrise și a povestirilor
  - 4.1.6. Formularea de opinii și puncte de vedere diferite ale celor implicați
  - 4.1.7. Construirea de argumente
  - 4.1.8. Resemnificare
  - 4.1.9. Generarea de alternative prin reformularea enunțului problemei

Clasa a XI-a

COMPETENȚE GENERALE

1. Folosirea instrumentelor de analiză stilistică și estetică în diversele texte literare;
2. Adaptarea conținutului teoretic-informativ la cerințele creativ-interpretative ale textului literar;
3. Argumentarea propriilor opinii asupra textelor literare.

VALORI ȘI ATITUDINI

1. Cultivarea gustului estetic în domeniul literaturii;
2. Stimularea atitudinii creativ – interpretative;
3. Stimularea gândirii reflexive și critice în vederea deprinderii autonomiei interpretative a textului literar;
4. Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba română, recunoașterea rolului acesteia în dezvoltarea personală și pentru îmbogățirea orizontului cultural;
5. Cultivarea dorinței de a citi;

6. Dezvoltarea interesului pentru comunicarea interculturală;
7. Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate.

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Folosirea instrumentelor de analiză stilistică și estetică în diversele texte literare

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
1.1.Cunoașterea instrumentelor de analiză stilistică și estetică	<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea elementelor de naratologie: instanțele textului narativ, perspectiva narativă (focalizarea), construcția discursului narativ (episod / secvență narativă, înlănțuire / alternanță narativă, elipsă, momentele subiectului, conflict); • Identificarea trăsăturilor discursului dramatic: instanțele textului dramatic, dialogul, monologul, didascaliile, compoziția textului dramatic (act, tablou, scenă, replică); • Identificarea trăsăturilor discursului liric: instanțele textului liric, lirism subiectiv vs. lirism obiectiv, mărcile eului liric, trăsăturile limbajului liric (expresivitate, ambiguitate, sugestie), figuri de stil vers, rimă, măsură, ritm. • Asimilarea conceptelor estetice de frumos, urât, grotesc, fantastic, adevăr, bine.
1.2.Identificarea elementelor stilistice și estetice în textele literare	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de recunoaștere a registrelor stilistice (popular / cult; oral / scris).
1.3. Folosirea adecvată a valorilor stilistice și estetice în demersul interpretativ	<ul style="list-style-type: none"> • Folosirea tehnicilor de comunicare specifice în conversații de dezbateri.
1.4.Adecvarea instrumentarului analitic la interpretarea textului	<ul style="list-style-type: none"> • Folosirea tehnicilor de interpretare în funcție de specificul textului narativ, liric sau dramatic.

2. Adaptarea conținutului teoretic–informativ la cerințele creativ–interpretative ale textului literar și ale textului nonliterar

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
2.1.Receptarea adecvată a sensului unui mesaj literar	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de recunoaștere a compoziției textului literar; • Exerciții de identificare a trăsăturilor specifice unui curent literar; • Exerciții de recunoașterea structurii textului literar; • Exerciții de recunoaștere a instanțelor comunicării în textul literar; • Exerciții de recunoaștere și de analiză a figurilor stilistice, sintactice sau de construcție.
2.2.Recunoașterea și interpretarea specificului textului literar	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de recunoașterea a subiectului narativ; • Identificarea perspective narative; • Identificarea funcțiilor naratorului; • Exerciții de analiză a personajelor în textul narativ (funcțiile personajelor, modalități de caracterizare); • Exerciții de analiză a raportului dintre limbajul

	<p>naratorului și limbajul personajului (stil direct, stil indirect, stil indirect liber);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specii narative: basmul cult, nuvela, povestirea, romanul (tipuri de roman); • Exerciții de analiză a rolului didascalilor în textul dramatic; • Exerciții de identificare a funcțiilor dialogului în textul dramatic; • Tipurile de monolog în textul dramatic; • Speciile genului dramatic: comedia, drama (tipuri de dramă); • Exerciții de analiză a raportului eu biografic/ eu liric; • Exerciții de analiză a trăsăturilor limbajului liric (expresivitate, ambiguitate, sugestie) • Exerciții de identificare și de analiză a figurilor de stil; • Exerciții de identificare a elementelor de versificație; • Identificarea registrelor stilistice în textul literar.
--	---

3. Argumentarea propriilor opinii asupra textelor literare și nonliterare

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
3.1. Susținerea argumentată a unui punct de vedere într-o discuție, pornind de la un text literar și nonliterar	<ul style="list-style-type: none"> • Tehnica argumentării; • Întrebări relevante și răspunsuri adecvate contextului comunicării.
3.2. Elaborarea unei argumentări scrise, pornind de la analiza stilistico-estetică a unui text literar	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de construcție a discursului argumentativ; • Exerciții de redactarea a unor texte: eseu, comentariu, analiză.

Clasa a XII-a

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

2. Utilizarea eficientă a instrumentelor de analiză stilistică și estetică în demersul interpretativ

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
1.1. Cunoașterea instrumentelor de analiză stilistică și estetică	<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea elementelor din structura operei literare • Constante ale genului liric • Identificarea trăsăturilor discursului liric: instanțele textului liric, lirism subiectiv vs. lirism obiectiv, mărcile eului liric, trăsăturile limbajului liric (expresivitate, ambiguitate, sugestie), figuri de stil vers, rimă, măsură, ritm. • Identificarea trăsăturilor specifice conceptelor estetice de frumos, urât, grotesc, adevăr, bine.

1.2. Identificarea elementelor stilistice și estetice în textele literare	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de recunoaștere a registrelor stilistice regăsite în textele date spre analiză și interpretare • Exerciții de identificare și interpretare a elementelor de ordin estetic în textele date.
1.3. Folosirea adecvată a valorilor stilistice și estetice în demersul interpretativ	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de identificare a valorilor stilistice a timpurilor verbale în diverse texte date spre interpretare; • Exerciții de analiză a surselor expresivității poetice în textele date;
1.4. Adecvarea instrumentarului analitic la interpretarea textului	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de identificare și analiză a fiecărui nivel textual (fonetic, lexical, morfo-sintactic, stilistic) • Lectură-înțelegere (înțelegerea globală a textului, analiza unor elemente ce pot conduce la înțelegerea textului, anticipări); chei de lectură (titlu, incipit, simbol central, relații de opoziție și de simetrie etc.)

2. Adaptarea conținutului teoretic la cerințele textului literar dat spre analiză și interpretare

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
2.1. Receptarea adecvată a sensului unui mesaj literar	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de recunoaștere a compoziției textului literar; • Exerciții de identificare a trăsăturilor specifice unui curent literar; • Exerciții de recunoașterea structurii textului literar; • Exerciții de recunoaștere a instanțelor comunicării în textul literar; • Exerciții de recunoașterea și de analiză a figurilor stilistice, sintactice sau de construcție.
2.2. Recunoașterea și interpretarea specificului operei lirice	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de identificare a raportului eu biografic/ eu liric; • Exerciții de identificare și de analiză a trăsăturilor limbajului liric (expresivitate, ambiguitate, sugestie) • Exerciții de identificare și de analiză a imaginilor artistice și a figurilor de stil; • Exerciții de identificare și de interpretare a elementelor de versificație; • Identificarea registrelor stilistice în textul literar. • Analiza mijloacelor artistice în raport cu ideea poetică.
2.3. Descoperirea ansamblului de trăsături, reguli, percepte privitoare la creația poetică.	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de identificare a trăsăturilor specifice unei arte poetice ; • Exerciții de exprimare a opiniei personale cu privire la viziunea autorului asupra creației în anumite arte poetice.

3. Argumentarea opiniilor proprii asupra textelor date spre analiză și interpretare

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
3.1. Susținerea argumentată a unui punct de vedere într-o discuție, pornind de la mesajul transmis de un text liric dat spre interpretare	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de exprimare a unui punct de vedere argumentat, pornind de la mesajul unui text poetic analizat.
3.2. Argumentarea rolului mijloacelor artistice în conturarea mesajului unei opere literare.	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de prezentare a efectelor mijloacelor artistice în conturarea unui mesaj literar; • Exerciții de argumentare privind relația dintre mesaj și mijloacele artistice identificate la nivel textual.
3.3. Elaborarea unei argumentări scrise/ a unui eseu liber sau structurat pornind de la analiza stilistico-estetică a unei opere lirice studiate.	<ul style="list-style-type: none"> • Exerciții de construcție a discursului de tip argumentativ, având ca punct de plecare un text liric interpretat; • Exerciții de redactarea a unor texte: eseu liber, eseu structurat (pornind de la reperele care se regăsesc în structura subiectului al III-lea de la examenul de bacalaureat), analiză, comentariu etc.

SUGESTII METODOLOGICE

Programa pentru elevii care studiază la Centrul de excelență limba și literatura română își propune să contribuie la studierea limbii și literaturii române în vederea orientării către performanță, punând accent pe situații de învățare creative, stimulative și problematizante.

Prezenta programă cuprinde instrumente teoretice și propune contexte diverse care să faciliteze obținerea celor mai bune rezultate la diverse competiții în care sunt antrenați elevii, precum și în cadrul activității curente din centrele de excelență sau în cadrul proiectelor din ariile curriculare conexe disciplinei.

Pentru adolescenții aflați în pragul examenului maturității excelența la limba și literatura română înseamnă: accesul la informații științifice de calitate, aplicarea cunoștințelor dobândite prin intermediul unor texte la prima vedere, reflecția personală, exersarea gândirii critice și argumentative, dobândirea unei perspective interdisciplinare și interculturale asupra artei și a culturii.

Programa pune accentul pe dimensiunea formativă a învățării, are în vedere specificul vârstei beneficiarilor direcți, îmbinând lectura globală cu lectura-studiu și cu analiza literară. Pentru ca activitățile la limba și literatura română în cadrul Centrului de Excelență să se deruleze sub semnul calității și al eficienței, sunt importante: capacitatea imaginativă (dovedită prin producerea de texte proprii, fie în prelungirea textului studiat, fie redactate pentru diverse scopuri și adaptate unor contexte actuale de comunicare), dar și construcția personală a discursului.

În acest sens, prezenta programă contribuie la abordarea integrată a domeniilor disciplinei: textul literar studiat sau teme propuse din domeniul literaturii devin nuclee care generează discutarea unor probleme de limbă (fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă) sau exersarea/ practicarea comunicării (orale și scrise), precum și deschiderea spre abordările inter- și transdisciplinare.

Activitățile de predare-învățare-evaluare se vor desfășura în *unități de timp de două ore*, ceea ce implică structurarea conținuturilor pentru o abordare logică și coerentă în cadrul unor scenarii didactice atractive, dinamice, care să îmbine activitatea individuală și frontală cu cea în perechi sau în grup.

Competențele specifice pot fi formate prin oricare dintre conținuturile asociate, iar valorile și atitudinile vor fi avute în vedere atât în selecția textelor, cât și în abordarea concretă a acestora.

EVALUARE

- Evaluare formativă orală și scrisă;
- Observarea sistematică;
- Portofoliul;
- Proiectul;
- Investigația;
- Referatul;
- Eseul;
- Autoevaluarea;
- Alte forme de evaluare.

Grup de lucru:

Prof. Mihaela Acatrinei (coord)

Prof. Angela-Luminița Sehlanc

Prof. Gabriela Ariton

Prof. drd. Maria Epatov

Prof. OrtenziaGotcu

Prof. Mariana Daniela Pintilie

Prof. Gabriela Ilisei

Prof. Adina Adam

Prof. Gabriela Cazac

Prof. Maria Ciobîcă

Nota : programa de studiu a fost elaborata in cadrul Consiliului Consultativ pentru disciplina Matematica in acord cu programele competitiei nationale organizate de ME; programa poate suferi modificari si adnotari determinate de cauze obiective.